GIPOGALAKTIYANING ETIOLOGIK OMILLARI VA SAMARALI DAVOLASH YONDASHUVLARI

Bazarova Nigina Sabirjanovna
Samarqand Davlat tibbiyot universiteti, PhD
Samarkand, Uzbekistan
Xolmatova Madinabonu Akram qizi
Samarqand Davlat tibbiyot universiteti, magistratura talabasi
Samarqand, Uzbekistan

Abstract. Hypogalactia is a pathological condition characterized by insufficient breast milk production during the postpartum period, which can negatively affect infant growth and development. This article analyzes the main etiological factors contributing to the development of hypogalactia, including hormonal disorders, psycho-emotional stress, obstetric complications, improper breastfeeding techniques, and maternal somatic diseases. Particular attention is paid to the role of prolactin and oxytocin in lactation regulation. The study highlights effective management strategies for hypogalactia based on a comprehensive and individualized approach, including optimization of breastfeeding practices, psychological support, nutritional correction, and pharmacological interventions when indicated. Early diagnosis and timely implementation of preventive and therapeutic measures contribute to increased breast milk production and successful continuation of breastfeeding.

Keywords: Hypogalactia, lactation, breast milk insufficiency, prolactin, breastfeeding, postpartum period.

Annotatsiya. Gipogalaktiya — tug‘ruqdan keyingi davrda ona sutining yetarli darajada ajralmasligi bilan tavsiflanadigan holat bo‘lib, u chaqaloq salomatligi va rivojlanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Ushbu maqolada gipogalaktiyaning asosiy etiologik omillari, patogenezi, klinik belgilari hamda uni davolash va oldini olishning zamonaviy, samarali usullari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari gipogalaktiya rivojlanishida gormonal buzilishlar, psixoemotsional holat, noto‘g‘ri emizish texnikasi va somatik kasalliklarning muhim o‘rin tutishini ko‘rsatadi. Kompleks yondashuv asosida olib borilgan davolash choralari ona suti miqdorini oshirishda ijobiy samara beradi.

Kalit so‘zlar: gipogalaktiya, laktatsiya, prolaktin, emizish, ona suti, postnatal davr.

Аннотация. Гипогалактия-это состояние, характеризующееся недостаточным выделением грудного молока в послеродовом периоде, что отрицательно сказывается на здоровье и развитии ребенка.отация. Гипогалактия-это состояние, характеризующееся недостаточным выделением грудного молока в послеродовом периоде, что отрицательно

ISSN 3030-3907

сказывается на здоровье и развитии ребенканнотация. Гипогалактия-это состояние, характеризующееся недостаточным выделением грудного молока в послеродовом периоде, что отрицательно сказывается на здоровье и развитии ребенка. В этой статье будут проанализированы основные этиологические факторы, патогенез, клинические признаки гипогалактии, а также современные эффективные методы ее лечения и профилактики. Результаты исследования показывают, что гормональные нарушения, психоэмоциональное состояние, неправильная техника грудного вскармливания и соматические заболевания играют важную роль в развитии гипогалактии. Лечебные мероприятия, основанные на комплексном подходе, дают положительный эффект в увеличении количества грудного молока.

Ключевые слова: гипогалактия, лактация, пролактин, грудное вскармливание, грудное молоко, послеродовой период.

KIRISH

Ona suti yangi tug‘ilgan chaqaloq uchun eng muhim biologik ozuqa manbai bo‘lib, uning jismoniy, intellektual va immunologik rivojlanishida beqiyos ahamiyatga ega. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ma’lumotlariga ko‘ra, hayotning dastlabki olti oyi davomida faqat ona suti bilan boqilgan bolalarda infeksion kasalliklar, allergik holatlar va o‘lim ko‘rsatkichlari sezilarli darajada kam uchraydi [4]. Shu bilan birga, emizish jarayonining muvaffaqiyati bevosita onada laktatsiyaning yetarli darajada shakllanishiga bog‘liq.

Amaliy tibbiyotda tug‘ruqdan keyingi davrda ko‘plab ayollarda ona sutining yetarli miqdorda ajralmasligi — gipogalaktiya holati uchrab turadi. Mazkur holat chaqaloqning vazn yig‘masligi, bezovtaligi va umumiy rivojlanishining sekinlashuviga olib kelishi mumkin [2]. Shu sababli gipogalaktiyaning etiologik omillarini chuqur o‘rganish va uni davolashning samarali yondashuvlarini ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy muammolardan biri hisoblanadi.

Gipogalaktiya tushunchasi va tasnifi: Gipogalaktiya — sut bezlarida ona sutining fiziologik ehtiyojdan kam ishlab chiqarilishi bilan tavsiflanadigan patologik holatdir. Ushbu holat laktatsiya boshlanishining ilk kunlarida yoki emizish jarayonining keyingi bosqichlarida rivojlanishi mumkin [5].

Kelib chiqishiga ko‘ra gipogalaktiya quyidagi turlarga bo‘linadi:

• Birlamchi gipogalaktiya — sut bezlarining anatomik yetarli rivojlanmaganligi yoki og‘ir gormonal buzilishlar natijasida yuzaga keladi.

• Ikkilamchi gipogalaktiya — tashqi va ichki omillar ta’sirida, avval normal bo‘lgan laktatsiyaning pasayishi bilan namoyon bo‘ladi [6].Davomiyligiga qarab gipogalaktiya vaqtinchalik va doimiy shakllarga ajratiladi.

Gipogalaktiyaning etiologik omillari:

ISSN 3030-3907

Gormonal omillar - Laktatsiya jarayonining fiziologik asosini prolaktin va oksitosin gormonlari tashkil etadi. Prolaktin sut ishlab chiqarishni rag‘batlantirsa, oksitosin sutning ajralib chiqishini ta’minlaydi. Ushbu gormonlar sekretsiyasining pasayishi gipogalaktiyaning asosiy sabablaridan biri hisoblanadi [5].

Qalqonsimon bez faoliyatining buzilishi, xususan gipotireoz holatlari prolaktin metabolizmini izdan chiqarib, laktatsiyaning pasayishiga olib kelishi aniqlangan [3]. Shuningdek, tug‘ruqdan keyingi gormonal disbalans, polikistik tuxumdon sindromi va gipofiz bezining funksional buzilishlari ham gipogalaktiya rivojlanishiga zamin yaratadi [1].

Psixoemotsional omillar: Onaning psixoemotsional holati emizish jarayoniga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, stress, xavotir, qo‘rquv va depressiya oksitosin ajralishini kamaytirib, sut ajralish refleksini susaytiradi [7].

Tug‘ruqdan keyingi depressiya bilan og‘rigan ayollarda gipogalaktiya holati sog‘lom ayollarga nisbatan bir necha barobar ko‘proq uchraydi. Uyqusizlik, jismoniy va ruhiy charchoq ham laktatsiyaning pasayishiga sabab bo‘luvchi muhim omillar sirasiga kiradi [8].Akusherlik va perinatal omillar: Og‘ir kechgan tug‘ruq, kesarcha kesish, ko‘p miqdorda qon yo‘qotish va tug‘ruqdan keyingi asoratlar gipogalaktiya rivojlanish xavfini oshiradi [1]. Ayniqsa, chaqaloqni tug‘ruqdan keyingi dastlabki soatlarda ko‘krakka kech qo‘yish laktatsiyaning to‘liq shakllanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi [4].Shuningdek, chaqaloqning muddatidan oldin tug‘ilishi yoki past vazn bilan tug‘ilishi emizish jarayonini qiyinlashtirib, gipogalaktiyaga olib kelishi mumkin [6].

Noto‘g‘ri emizish texnikasi: Emizish texnikasining noto‘g‘ri tashkil etilishi gipogalaktiyaning eng ko‘p uchraydigan sabablardan biridir. Bola ko‘krakni to‘liq ushlamasligi, emizish oralig‘ining uzoq bo‘lishi va tungi emizishning yo‘qligi sut ishlab chiqarishni kamaytiradi [2].Sun’iy aralashmalarni erta joriy etish natijasida bolaning ko‘krakka bo‘lgan ehtiyoji kamayadi, bu esa prolaktin sekretsiyasining pasayishiga olib keladi [6].Somatik kasalliklar: Onada mavjud bo‘lgan surunkali kasalliklar, jumladan temir tanqisligi anemiyasi, qandli diabet, yurak-qon tomir va infeksion kasalliklar ham gipogalaktiya rivojlanishiga sabab bo‘lishi mumkin [9].

Emizish jarayonida nafaqat bolaning ko‘krakni ushlashi, balki emizishning boshlanish va tugash bosqichlari ham muhim ahamiyatga ega. Emizishni to‘satdan to‘xtatish yoki bolani ko‘krakdan noto‘g‘ri ajratish ko‘krak uchlarining shikastlanishiga, sut yo‘llarining tiqilib qolishiga va laktostaz rivojlanishiga olib kelishi mumkin. Bolani ko‘krakdan ajratishda barmoq yordamida og‘iz bo‘shlig‘iga havo kiritib, vakuumni ehtiyotkorlik bilan yo‘qotish tavsiya etiladi.

ISSN 3030-3907

Emizish vaqtida bolaning emish ritmi va yutish harakatlariga e’tibor qaratish zarur. Dastlab tez-tez va yuzaki emish kuzatiladi, keyinchalik esa chuqur va ritmik emish hamda yutish harakatlari paydo bo‘ladi. Agar bola faqat ko‘krak uchini so‘rib, yutish belgilarisiz emayotgan bo‘lsa, bu sutning yetarli chiqmasligidan yoki noto‘g‘ri texnikadan dalolat beradi.

Ko‘krak bezlarining to‘liq bo‘shatilmasligi gipogalaktiya rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Shu sababli emizish davomida ko‘krakni yengil massaj qilish, bolaning holatini o‘zgartirib turish va emizish oxirida sutni sog‘ib tashlash tavsiya etiladi. Bu usullar sut ishlab chiqarish refleksini faollashtiradi va sut miqdorining oshishiga yordam beradi.Shuningdek, emizish paytida onaning tana holati ham katta ahamiyatga ega. Orqa va yelka mushaklarining zo‘riqishi oksitotsin ajralishini susaytirib, sut chiqishini qiyinlashtiradi. Onaning qulay joylashuvi, bel va qo‘l ostiga tayanch qo‘yilishi emizish jarayonining samaradorligini oshiradi. Emizish vaqtida telefon, televizor kabi chalg‘ituvchi omillarni cheklash tavsiya etiladi.Ko‘krak uchining anatomik xususiyatlari (yassi yoki ichga kirgan ko‘krak uchi) mavjud bo‘lgan ayollarda maxsus moslamalar yoki oldindan stimulyatsiya usullaridan foydalanish mumkin. Bunday hollarda emizishni imkon qadar erta boshlash va tez-tez takrorlash muhim hisoblanadi. Sun’iy so‘rg‘ich va emziklardan foydalanish esa bolaning emish mexanizmini buzib, ko‘krakni rad etish holatiga olib kelishi mumkin.Tungi emizishlarning ahamiyati ko‘pincha yetarlicha baholanmaydi. Aslida esa prolaktin gormoni kechasi ko‘proq ajraladi, shu sababli tungi emizishlar laktatsiyani barqarorlashtirishda muhim rol o‘ynaydi. Tungi emizishlardan voz kechish gipogalaktiya rivojlanishiga sabab bo‘lishi mumkin.Xulosa qilib aytganda, emizish texnikasi faqatgina bolaning ko‘krakni to‘g‘ri ushlashi bilan cheklanmaydi. Emizishning barcha bosqichlari, onaning jismoniy va psixoemotsional holati, ko‘krak bezlarining to‘liq bo‘shatilishi va emizish rejimiga rioya etilishi gipogalaktiyaning oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Gipogalaktiyaning klinik belgilari - Onada sut miqdorining kamayishi, ko‘krak bezlarida taranglikning yo‘qligi va umumiy holsizlik kuzatiladi. Chaqaloqda esa vaznning yetarli oshmasligi, bezovtalik va siyish sonining kamayishi qayd etiladi [5].Gipogalaktiyani davolashning samarali yondashuvlari Emizishni to‘g‘ri tashkil etish. Davolashning asosiy bosqichi — emizishni to‘g‘ri yo‘lga qo‘yishdir. Bolani talab bo‘yicha, jumladan tungi vaqtlarda emizish prolaktin sekretsiyasini sezilarli darajada oshiradi [8].

Psixologik qo‘llab-quvvatlash : Onaning ruhiy holatini barqarorlashtirish, stressni kamaytirish va oilaviy qo‘llab-quvvatlash gipogalaktiyani bartaraf etishda muhim ahamiyatga ega [7]. Ovqatlanish va farmakologik yondashuvlar : Oqsil,

ISSN 3030-3907

vitamin va minerallarga boy ratsion laktatsiyani yaxshilaydi. Zarurat bo‘lganda shifokor nazorati ostida prolaktin sekretsiyasini oshiruvchi preparatlar qo‘llanilishi mumkin [10].Gipogalaktiya rivojlanishining oldini olishda erta profilaktika choralari muhim ahamiyat kasb etadi. Homiladorlik davridayoq ayollarga emizish fiziologiyasi, ona sutining ahamiyati va to‘g‘ri emizish texnikasi haqida yetarli ma’lumot berilishi lozim. Tug‘ruqdan keyingi dastlabki soatlarda bolani ko‘krakka qo‘yish, “teri-teriga” kontaktni ta’minlash va emizishni talab asosida tashkil etish gipogalaktiya xavfini sezilarli darajada kamaytiradi.

Gipogalaktiyani aniqlashda klinik va subyektiv belgilar bilan bir qatorda laborator va instrumental tekshiruvlar ham muhim hisoblanadi. Ona sutining yetarli yoki yetarli emasligini bolaning vazn ortishi, siydik ajratish soni va umumiy ahvoli orqali baholash mumkin. Zarur hollarda gormonal fon (prolaktin, qalqonsimon bez gormonlari), gemoglobin darajasi va mikroelementlar miqdorini tekshirish tavsiya etiladi.Davolashda kompleks yondashuv asosiy tamoyil bo‘lib, bunda faqatgina farmakologik vositalar emas, balki psixologik, ijtimoiy va ovqatlanish omillari ham hisobga olinadi. Onaning psixoemotsional holatini barqarorlashtirish, stressni kamaytirish, oila a’zolari tomonidan qo‘llab-quvvatlash gipogalaktiya davolash samaradorligini oshiradi. Laktatsiya bo‘yicha maslahatchilar (konsultantlar) ishtiroki emizish jarayonini to‘g‘ri yo‘lga qo‘yishda muhim rol o‘ynaydi.

Ovqatlanish ratsioni to‘laqonli, oqsil, vitamin va mineral moddalarga boy bo‘lishi lozim. Suyuqlik yetarli miqdorda qabul qilinishi, dam olish rejimiga rioya etilishi va uyquning me’yoriy bo‘lishi ham sut ishlab chiqarishga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. An’anaviy xalq tabobati vositalari (fenxel, arpabodiyon, zira damlamalari) shifokor nazorati ostida qo‘shimcha yordamchi usul sifatida qo‘llanilishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, gipogalaktiya ko‘p omilli holat bo‘lib, uni bartaraf etishda individual va kompleks yondashuv talab etiladi. Vaqtida tashxis qo‘yish, to‘g‘ri davolash va profilaktika choralari ona va bola salomatligini saqlashda muhim ahamiyatga ega. Ona sutini saqlab qolish va laktatsiyani qo‘llab-quvvatlash zamonaviy tibbiyotning ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolmoqda.

Gipogalaktiyani davolashda yagona standart yondashuv mavjud emas. Har bir holatda onaning umumiy ahvoli, gormonal foni, ijtimoiy sharoiti va bolaning ehtiyojlari hisobga olinishi zarur. Davolash faqat dori vositalari bilan cheklanmasdan, ovqatlanishni optimallashtirish, dam olish rejimini to‘g‘ri tashkil etish, psixologik qo‘llab-quvvatlash va tibbiy kuzatuvni o‘z ichiga olishi lozim. Aynan shu kompleks yondashuv davolash samaradorligini oshiradi.

Profilaktika masalalari ham alohida e’tiborga loyiqdir. Homiladorlik davridan boshlab ayollarni emizishga tayyorlash, tug‘ruqdan keyingi davrda

ISSN 3030-3907

tibbiyot xodimlari tomonidan muntazam nazorat va maslahatlar berilishi gipogalaktiya rivojlanishining oldini olishga xizmat qiladi. Oila a’zolari tomonidan yaratilgan qulay psixologik muhit va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash ham laktatsiyani barqaror saqlashda muhim rol o‘ynaydi.

Xulosa qilib aytganda, gipogalaktiya tibbiygina emas, balki ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lgan muammo hisoblanadi. Uni samarali hal etish uchun profilaktika, erta tashxis va individual davolash yondashuvlarini uyg‘unlashtirish zarur. Ona sutini saqlab qolish va laktatsiyani qo‘llab-quvvatlash ona va bola salomatligini mustahkamlashning asosiy omillaridan biri bo‘lib qoladi.

Xulosa: Gipogalaktiya ko‘p omilli patologik holat bo‘lib, uning rivojlanishida gormonal, psixoemotsional, akusherlik va ijtimoiy omillar muhim o‘rin tutadi. Vaqtida aniqlangan va kompleks yondashuv asosida olib borilgan davolash choralari ona sutini ko‘paytirishga va emizishni muvaffaqiyatli davom ettirishga imkon beradi [4,5].

REFERENCES

1. Радзинский В.Е. Акушерство: национальное руководство. – Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2021.
2. Воробьёва Е.Н. Лактация и грудное вскармливание. – Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2019.
3. Абдуллаев А.А., Каримова Д.Ш. Акушерлик ва гинекология. – Тошкент, 2020.
4. World Health Organization. Breastfeeding and maternal health. – Geneva, 2020.
5. Lawrence R.A., Lawrence R.M. Breastfeeding: A Guide for the Medical Profession. – Elsevier, 2021.
6. Neifert M.R. Hypogalactia and its management // Journal of Human Lactation. – 2018.
7. Amir L.H. Managing breastfeeding problems // BMJ. – 2016.
8. Walker M. Breastfeeding management for the clinician. – 2020.
9. Kent J.C. Physiology of lactation // Best Practice & Research. – 2017.
10. Academy of Breastfeeding Medicine. Clinical Protocols. – 2020.

ISSN 3030-3907